

2BLACKDOT..

“Esasen konu hep 2 nokta arasındadır”

Haftalık Politik ve Jeopolitik Gelişmeler

1 Haziran 2026 – Sayı 111

Bu hizmet size 2blackdot ve Tema Grup tarafından ücretsiz verilmektedir. Bu yazılanlar yatırım tavsiyesi değildir.

Hazırlayan: Hakan Çalışkantürk

2twoblackdots@gmail.com

<https://www.2blackdots.com>

*** Yasal Uyarı:*** Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti; a racı kurumlar, portföy yönetim şirketleri, yatırım ve kalkınma bankaları ile müşteri arasında imzalanacak yatırım danışmanlığı sözleşmesi çerçevesinde ve yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel olarak sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu yorum ve tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle sadece burada yer alan bilgilere dayanılarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Gerek bu yayındaki gerekse bu yayında kullanılan kaynaklardaki hata ve eksikliklerden ve bu yayındaki bilgilerin kullanılması sonucundaki yatırımcıların ve/veya ilgili kişilerin uğrayabilecekleri doğrudan ve/veya dolaylı zararlardan, kar yoksunluğundan, manevi zararlardan ve her ne şekilde ve surette olursa olsun üçüncü kişilerin uğrayabileceği her türlü zarardan dolayı 2blackdot ve Hakan Çalışkantürk sorumlu tutulamaz.

Finans Kapitalin Kıskaçında Jeopolitik: ABD-İran İlişkileri ve Neoliberal Pragmatizm

Bu rapor, ABD ve İran arasındaki süregelen gerilimi küresel finans kapitalin dinamikleri üzerinden analiz etmektedir.

ABD EKONOMİ POLİTİĞİNİN İÇ DİNAMİKLERİ

Savunma Sanayii ve "Sürdürülebilir Kriz"

BlackRock ve Vanguard gibi dev fonlar tarafından finanse edilen savunma devleri, küresel piyasaları çöktecek topyekün bir savaş yerine, silah satışlarını sürekli kılan "vekslet savaşlarını" rasyonel bulmaktadır.

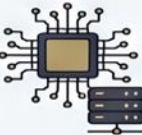
Enerji Kartellerinin Maksimum Baskı Paradoksu

Enerji lobisi İran'a yatırım isteyerek rekabet avantajı ararken, petrol fiyatlarının aşırı yükselip ABD iç enflasyonunu tetiklemesinden (ve seçmen tepkisinden) çekinmektedir.

Wall Street ve Federal Borç Sınırı

Trilyon dolarlık bir Orta Doğu işgalinin ABD dolarının rezerv para ettattisinin sarsma riski, Wall Street'in Washington üzerinde sürekli "ateşkes ve müzakere" baskısı kurmasına neden olmaktadır.

Teknoloji Kapitali ve Yatırım Ekonomisi

Silikon Vadisi, fiyiksel bombalar yerine çip tedarik zincirini koruyan ve hedef ülkenin finansal atıyapıyı felç eden yapay zeka destekli siber savaş araçlarını savunmaktadır.

İRAN'IN EKONOMİ POLİTİĞİ VE ASİMETRİK DİRENÇ

Devlet Kapitalizmi ve Kayıt Dışı Ağlar

İran, küresel sistemin çerperinde yer almasına rağmen, yaptırımları aşmak için kendi içinde özgün bir kayıt dışı finansal yapı ve asimetrik direnç mekanizması geliştirmiştir.

Rasyonel Pazarlık Unsurları

Tahran yönetimi; nükleer kapasitesini, Hürmüz Boğazı'nı kilitleme tehdidini ve bölgesel vekil unsurlarını, finansal varlıkların serbest bırakılması için neoliberal bir pazarlık mantığıyla kullanmaktadır.

KÜRESEL FİNANSIN YENİ GERÇEKLERİ

Retorik ve Reel Ekonomi Çelişkisi

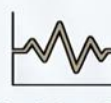
Siyasi liderlerin ideolojik sloganlarının, kinetik bir savaşın doğuracağı enflasyon ve tedarik zinciri kırılmaları gibi sert makroekonomik gerçekler karşısında sınırlı olduğu anlaşılmıştır.

Savaşın Dijitalleşmesi

Modern çatışma paradigması artık fiziki topraktan ziyade; veri merkezlerini, çip arzını ve dijital finans ağlarını felç etme savaşına dönüşmüştür.

SONUÇ: GELECEK PROJeksiYONU

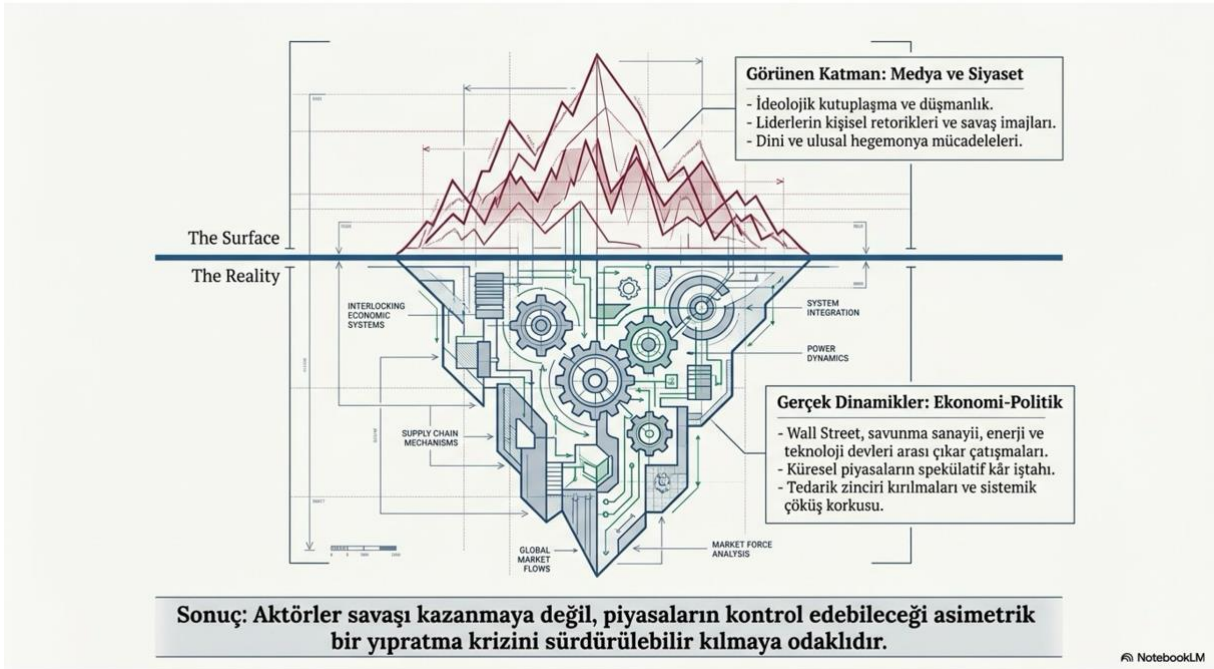
Asimetrik Hırpalama Bengesi: Topyekün bir askeri işgal olasılığı düşüktür; gelecek, **periyodik ateşkesler, nokta atışı siber saldırılar ve kontrollü gerilim** hatlarından oluşan bir "zorunlu geçici kaos" dönemidir.

Jeopolitik ve Küresel Gelişmeler:

FİNANS KAPİTALİN KISKACINDA JEOPOLİTİK:
ABD-İran İlişkilerinde Asimetrik Denge Krizi ve Neoliberal Pragmatizm

Özet

Bu rapor, ABD ve İran İslam Cumhuriyeti arasında süregelen gerilimi, geleneksel askeri-stratejik paradigmalardan ötesine geçerek küresel finans kapitalin dinamikleri ve ekonomi politik ekseninde analiz etmektedir. Çalışmada, taraflar arasındaki kilitlemenin liderlerin kişisel retoriklerinden ziyade; Wall Street lobileri, savunma sanayii kompleksleri, enerji kartelleri ve teknoloji kapitali arasındaki çıkar çatışmalarından kaynaklandığı argümanı savunulmaktadır. Asimetrik bir yıpratma savaşına dönüşen bu kriz, küresel piyasaların kısa vadeli kâr iştahı ile sistemik çöküş korkusu arasındaki hassas denge tarafından kontrol altında tutulmaktadır.

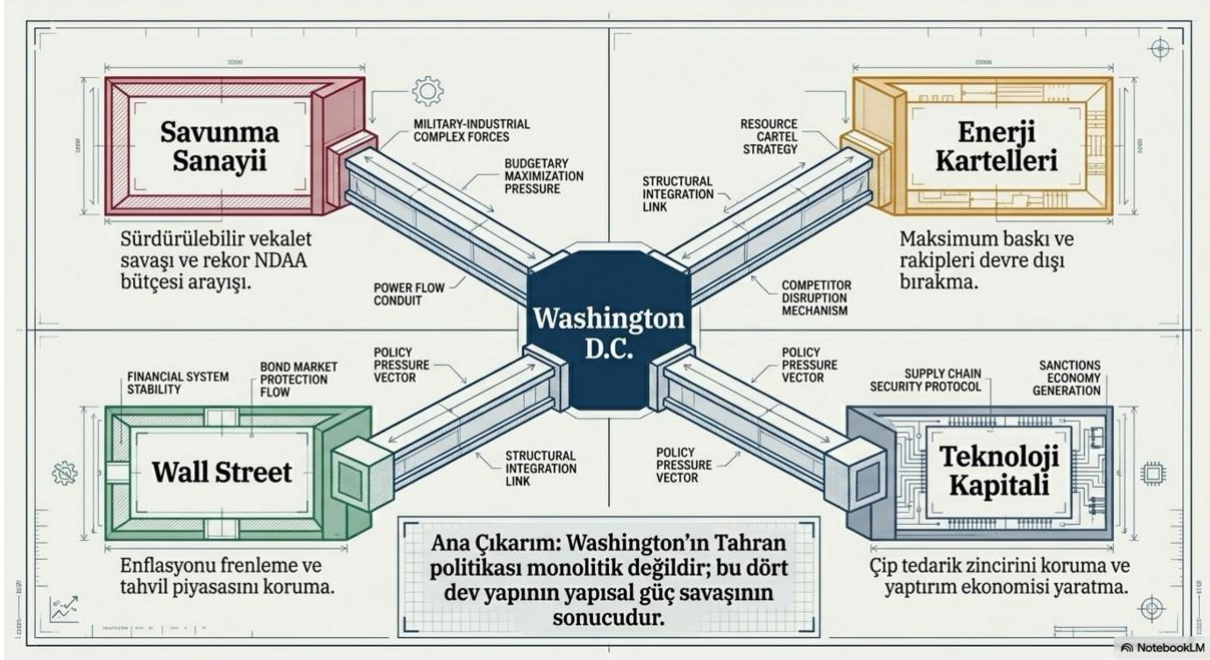

Paradigma Değişimi: Doğrusal Kutuplaşmanın Ötesi

	Eski Paradigma: Realist Bakış	Yeni Paradigma: Ekonomi-Politik Bakış
Aktörler	Homojen Ulus-Devletler (Washington vs. Tahran)	Sermaye Fraksiyonları, Lobiler ve Kayıt Dışı Ağlar
İtici Güç	İdeoloji ve Askeri Hegemonya	Türev Piyasalar, Likidite ve Tedarik Zincirleri
Çatışma Türü	Doğrudan ve Kinetik Savaş	Asimetrik Vekalet Savaşı ve Yaptırım Ekonomisi
Liderlik Rolü	Egemen Karar Alıcılar	Küresel Sermayenin Akışkanlığına Tabi Yöneticiler

1. Giriş: Doğrusal Kutuplaşmanın Ötesi ve Neoliberal Pragmatizm

Uluslararası ilişkiler literatüründe ABD-İran gerilimi sıklıkla ideolojik kutuplaşma, nükleer silahların yayılması veya bölgesel hegemonya mücadeleleri üzerinden okunmaktadır. Ancak modern küresel siyaset, devletlerin homojen birer aktör olarak hareket ettiği realist paradigmanın sınırlarını aşmıştır. Donald Trump dönemiyle somutlaşan "savaş kazanan veya barış getiren lider" imajının arkasında, Washington'ın Tahran politikasını şekillendiren asıl dinamik, küresel finans kapitalin içsel çelişkileri ve yönelimleridir.

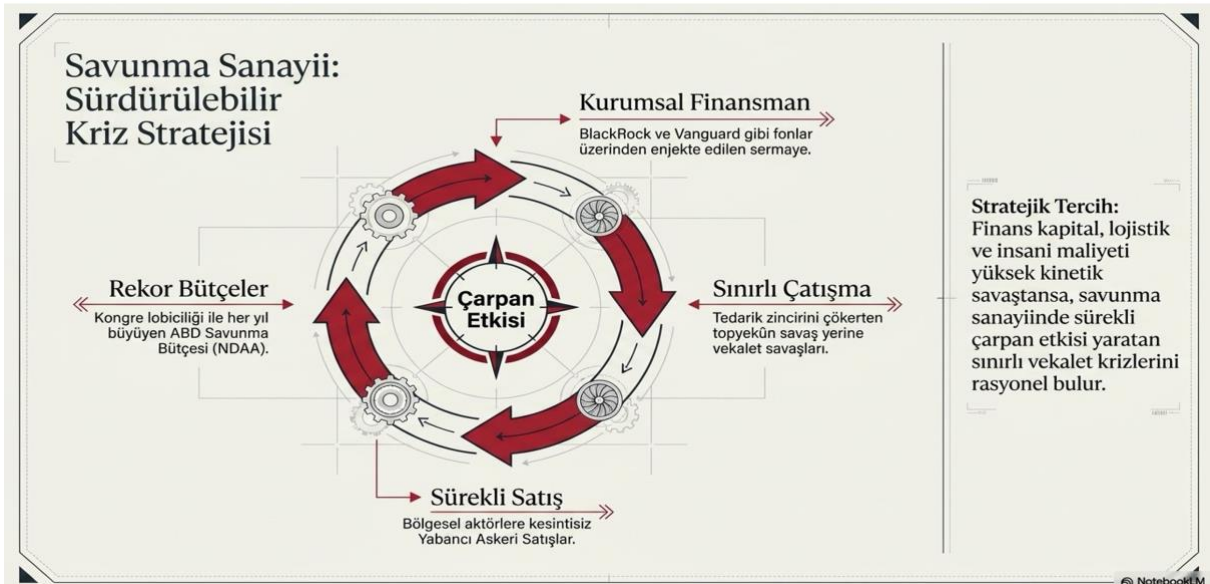

"Uzatılmış ateşkesler ve mutabakat arayışları", ulus-devletlerin egemenlik kararlarından ziyade, doğrudan küresel sermayenin akışkanlığı ve istikrar tercihleriyle yakından ilişkilidir. ABD iç siyasetinde belirleyici olan MAGA (Make America Great Again) hareketi, Evangelist çevreler ve Pentagon üçgeninin karşısında; Wall Street lobileri, savunma sanayii devleri ve enerji kartelleri yapısal bir güç savaşı yürütmektedir. Bu durum, Washington'da Tahran'a yönelik monolitik bir strateji oluşmasını engellemekte ve neoliberal pragmatizmin sınırlarını görünür kılmaktadır. Dolayısıyla kriz, aktörlerin doğrusal bir kutuplaşma içinde olduğu değil, her birinin kendi neoliberal veya ulusal çıkarı doğrultusunda süreci manipüle ettiği asimetrik bir denge krizidir.

2. ABD Ekonomi Politikasının İç Dinamikleri ve Vekalet Savaşı Tercih

2.1. Savunma Sanayii Finansmanı ve "Sürdürülebilir Kriz" Stratejisi

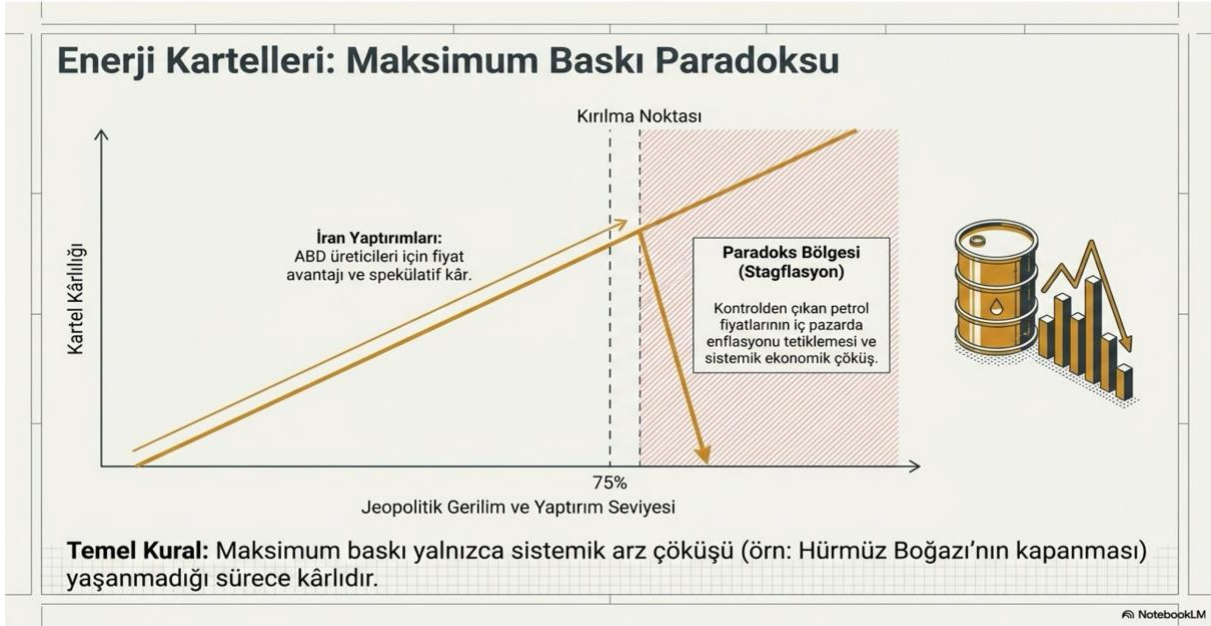
Modern ekonomi politik yaklaşımlar, askeri-endüstriyel kompleksin (military-industrial complex) arkasındaki finansal yapıyı deşifre etmektedir. BlackRock ve Vanguard gibi küresel ölçekteki dev yatırım fonları, Lockheed Martin ve Raytheon (RTX) gibi ABD savunma sanayiinin öncü firmalarının en büyük hissedarları konumundadır. Küresel finans kapital, Orta Doğu'da doğrudan ve kinetik bir topyekûn savaşı desteklememektedir; çünkü böyle bir senaryo küresel tedarik zincirlerini çökerterek borsalarda milyarlarca dolarlık likidite krizine yol açma riski taşımaktadır.

Bunun yerine finans kapital, çatışmaların "vekalet savaşları" (proxy wars) düzeyinde kalmasını rasyonel bulmaktadır. Vekalet savaşları, doğrudan askeri müdahalenin getirdiği devasa lojistik ve insani maliyetlerden kaçınırken, bölge ülkelerine ve yerel aktörlere yönelik silah satışlarını (Doğrudan Yabancı Askeri Satışlar) sürekli kılmaktadır. Bu durum savunma sanayiinde ekonomik bir çarpan etkisi yaratmaktadır. Söz konusu fonlar, ABD Kongresi'ndeki hem Demokrat hem de Cumhuriyetçi şahin kanatları finanse ederek savunma bütçesinin (NDAA) her yıl rekor seviyelerde büyümesini güvence altına almaktadır (Cox, 2018; Stockwell, 2021).

2.2. Petrolün Finansallaşması ve Enerji Kartellerinin Maksimum Baskı Paradoksu

Enerji piyasaları, ham petrolün fiziksel arz-talebinden ziyade türev piyasalar (derivatives) üzerinden finansallaşmış bir yapıya bürünmüştür. Petrol fiyatlarındaki kontrollü dalgalanmalar, finansal spekülasyon için milyarlarca dolarlık kazanç kapıları aralamaktadır. ABD içindeki yerli petrol ve kaya gazı (shale gas) üreticileri, küresel pazarda rekabet avantajı sağlamak amacıyla İran'a yönelik enerji yaptırımlarının katı bir şekilde uygulanmasını talep etmektedir. Bu doğrultuda enerji lobisi, özellikle Cumhuriyetçi Parti üzerinde baskı kurarak topyekûn bir savaşa girilmeden "maksimum baskı" (maximum pressure) politikasının sürdürülmesini arzulamaktadır.

Ancak bu stratejinin yapısal bir sınırı vardır. İran'a yönelik hamlelerin petrol fiyatlarını yükselmesi, ABD iç pazarında enflasyonu tetikleme riski barındırır ki bu durum Trump'ın en temel seçmen vaadi olan "enflasyonu düşürme" teziyle taban tabana zıttır. Enerji devleri gerilimden beslense de küresel bir stagflasyonu ve sistemin tamamen çökmesini istememektedir (Klare, 2020).

2.3. Wall Street ve Federal Borç Yükünün Sınırları

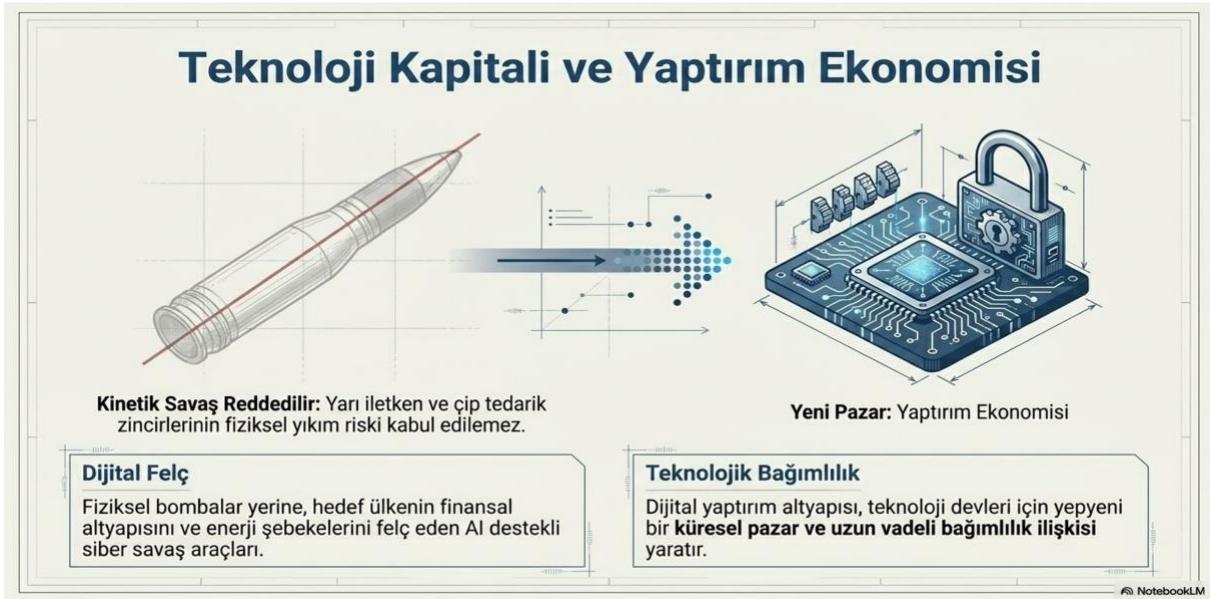
Finans kapital açısından ABD'nin federal borç stoku ve tahvil piyasalarının sürdürülebilirliği hayati önem taşımaktadır. Trilyonlarca dolara mal olacak yeni bir Orta Doğu işgali, ABD dolarının küresel rezerv para statüsünü sarsma ve tahvil piyasalarını krize sokma potansiyeline sahiptir. Wall Street, Washington'ı kinetik bir savaştan uzak tutmak için tahvil faizleri ve kredi derecelendirmeleri üzerinden yapısal bir baskı uygulamaktadır.

Tahvil piyasalarındaki kaldıraçlı işlemler ve hızla büyüyen "özel kredi" (private credit) piyasası, olası bir savaşın yaratacağı likidite şokuna karşı aşırı hassastır. Küresel hisse senedi piyasalarının çökmesini ve enflasyonist baskının artmasını engellemek isteyen Wall Street, Washington üzerindeki "ateşkes ve müzakere" baskısını sürekli olarak canlı tutmaktadır. Kongre'deki mali muhafazakârlar da Pentagon bütçesini eleştirirken finans dünyasının bu borç krizi argümanlarını araçsallaştırmaktadır (Tooze, 2021).

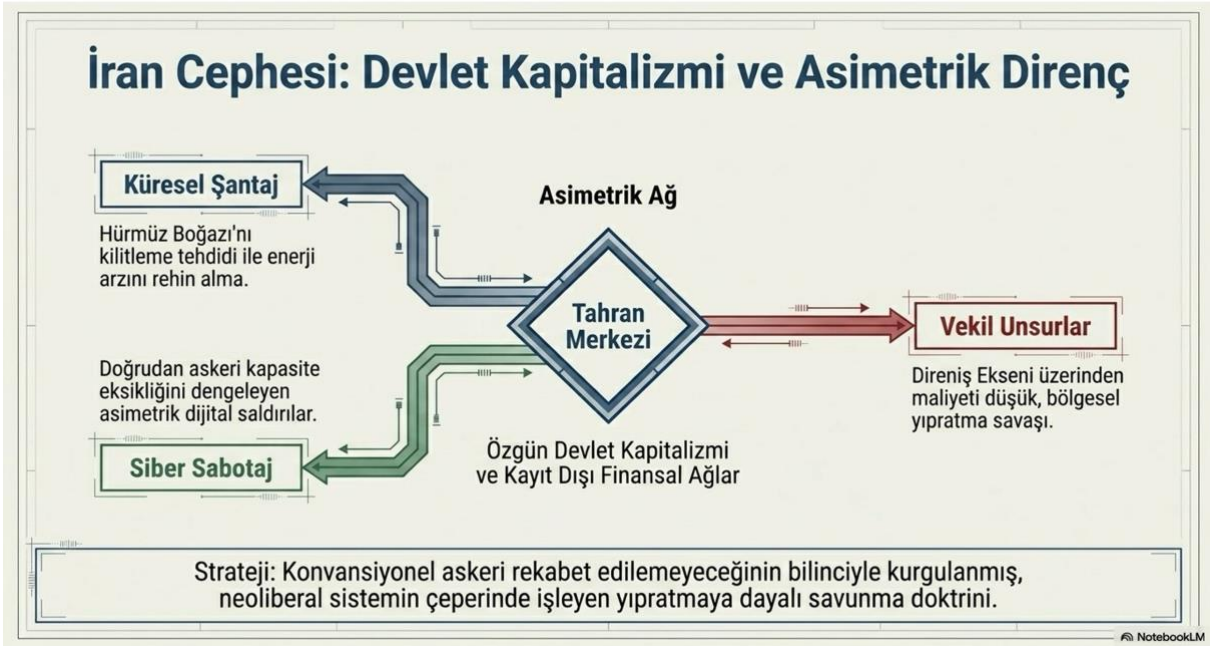
2.4. Teknoloji Kapitali ve Yaptırım Ekonomisi

Geleneksel finans odaklarının yanı sıra, Silikon Vadisi ve dijital finans kapitali de dış politikanın asli aktörleri haline gelmiştir. Fiziksel bombaların yerini, hedef ülkenin finansal altyapısını ve siber ağlarını felç eden teknolojiler almıştır. Teknoloji devleri, küresel çip ve yarı iletken (semiconductor) tedarik zincirlerine zarar verecek kinetik bir askeri müdahalenin karşısında durmaktadır. Bunun yerine, yapay zekâ destekli siber savaş araçlarının ve dijital finansal yaptırım teknolojilerinin kullanılmasını savunmaktadırlar; çünkü "yaptırım ekonomisi" (sanctions economy) kendi içinde yeni bir küresel pazar ve teknolojik bağımlılık ilişkisi yaratmaktadır (Zuboff, 2019).

3. İran'ın Ekonomi Politikası: Devlet Kapitalizmi ve Asimetrik Direnç

İran İslam Cumhuriyeti, küresel neoliberal sistemin çeperinde (periphery) yer almasına rağmen, yaptırımların etrafından dolaşabilmek adına kendi içinde özgün bir "devlet kapitalizmi" ve kayıt dışı finansal ağlar (informal financial networks) geliştirmiştir. Tahran yönetimi, konvansiyonel askeri kapasite açısından ABD ile doğrudan rekabet edemeyeceğinin bilincindedir. Bu nedenle stratejisini, Hürmüz Boğazı'nı kilitleme tehdidi, asimetrik siber saldırılar ve bölgedeki vekil unsurları (Direniş Ekseni) üzerinden yürüttüğü bir yıpratma savaşı üzerine kurmuştur.

Rejim, iç meşruiyetini konsolide etmek amacıyla nükleer kartını ve uranyum zenginleştirme kapasitesini bir pazarlık unsuru olarak masada tutmaktadır. Eş zamanlı olarak, dondurulan finansal varlıklarının serbest bırakılması veya yaptırımların esnetilmesi karşılığında "60 günlük uzatma formülleri" gibi geçici ateşkeslere son derece rasyonel ve neoliberal bir pazarlık mantığıyla yaklaşmaktadır (Malm, 2022).

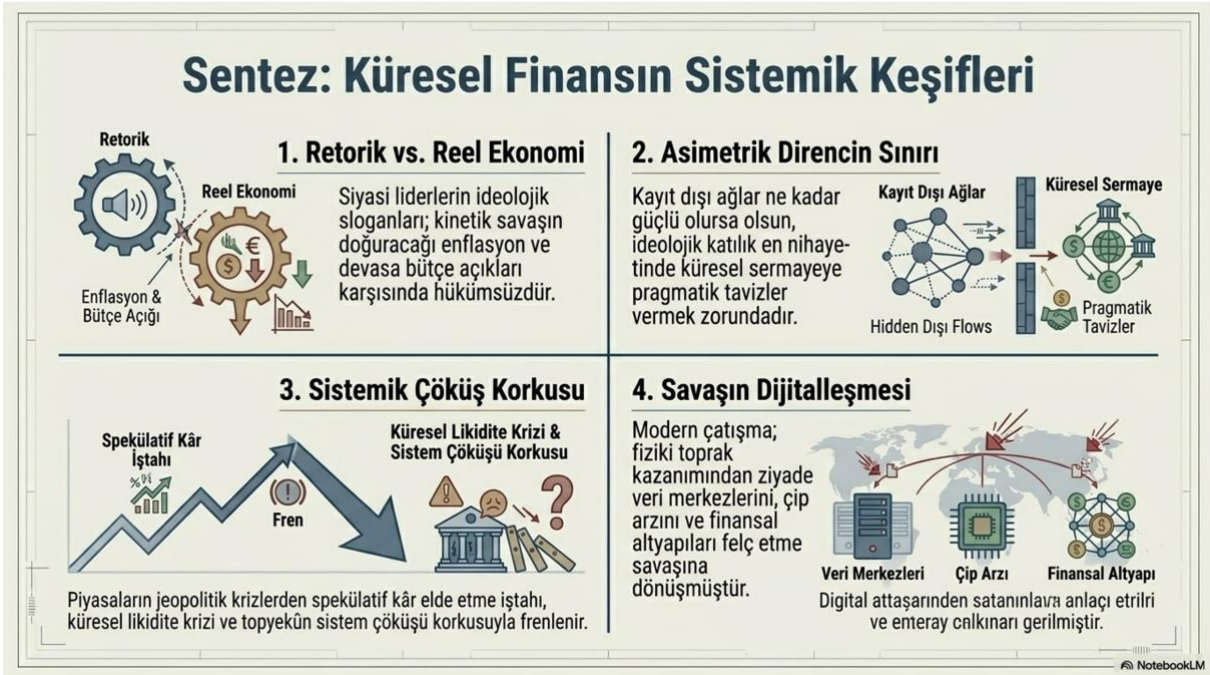

4. Küresel Finansın Keşifleri ve Asimetrik Dengenin Sürdürülebilirliği

Süregelen bu kontrollü kaos ortamı, küresel finans kapitalin ve devletlerin uluslararası siyasete dair yapısal gerçekleri yeniden idrak etmesini sağlamıştır:

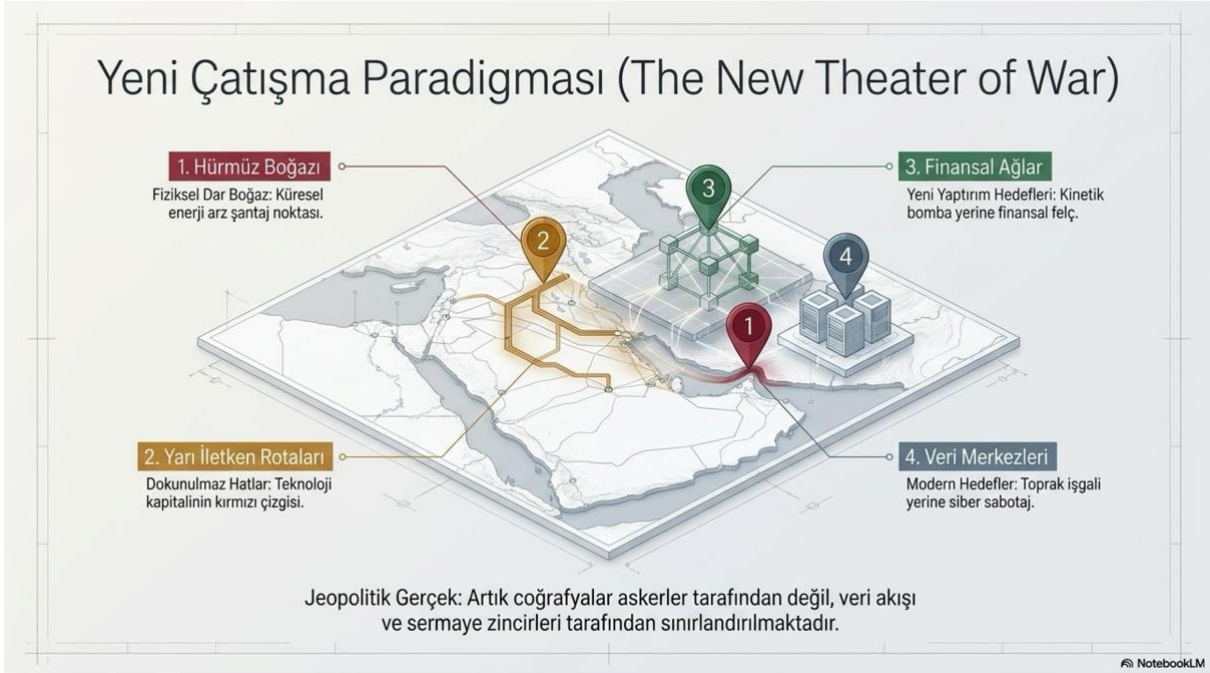
- Retorik ve Reel Ekonomi Çelişkisi:** Siyasi liderlerin ideolojik sloganlarının ve kamuoyunu manipüle etme taktiklerinin; kinetik bir savaşın doğuracağı enflasyon, bütçe açığı ve tedarik zinciri kırılmaları gibi sert makroekonomik gerçeklerle baş edemeyeceği anlaşılmıştır.
- Asimetrik Direncin Sınırları:** Konvansiyonel ve teknolojik olarak ezici üstünlüğe sahip bir küresel güç karşısında, devlet kapitalizmi ve kayıt dışı ağlar ne kadar dirençli olursa olsun, ideolojik katılığın en nihayetinde pragmatik tavizlere (nükleer güvenceler, boğazların açık tutulması taahhüdü vb.) evrilme zorunda olduğu görülmüştür.
- Sistemik Çöküş Korkusu:** Neoliberal piyasaların jeopolitik krizlerden ve kaostan kısa vadeli spekülatif kârlar elde etme iştahı, uzun vadeli sistemik bir çöküş ve küresel likidite krizi korkusu tarafından dengelenmektedir.
- Savaşın Dijitalleşmesi:** Modern çatışma paradigmasının artık fiziki toprak kazanımından ziyade; veri merkezlerini, çip arzını, blokzincir altyapılarını ve dijital finans ağlarını felç etme savaşı olduğu tescillenmiştir.

Sentez: Küresel Finansın Sistemik Keşifleri

5. Sonuç: "Zorunlu Geçici Kaos" ve Savaşın Geleceği

Küresel finans kapitalin bu yapısal dinamikleri ve kısıtları göz önüne alındığında, ABD ile İran arasında topyekûn, konvansiyonel bir askeri işgal veya savaş olasılığı oldukça düşüktür. Savaşın gelecekteki projeksiyonu; periyodik olarak ihlal edilen ve ardından yeniden uzatılan geçici ateşkesler, nokta atışı siber ve askeri operasyonlar, Hürmüz Boğazı'nda kontrollü gerilim hatları ve ekonomik yaptırımların dozajıyla ayarlandığı "asimetrik bir hırpalama dengesi" (asymmetric equilibrium of attrition) içinde kalacaktır.

Uluslararası sistem, finansal piyasaların "fiyatlayabileceği" ve absorbe edebileceği seviyede tutulan "zorunlu geçici bir kaos" döneminden geçmektedir. Bu asimetrik denge krizi, küresel finans kapitalin bu durumun sürdürülebilir olmadığına ve maliyetinin getirisini aştığına inandığı ana kadar devam edecektir; zira bu süreç aktörlerin retorik savaşlarının çok ötesinde küresel sermayenin yapısal mantığı tarafından dikte edilmektedir.

Kaynakça

- **Cox, R. W.** (2018). *The Corporate Conglomerates and US Foreign Policy: The Role of Institutional Investors in Defense Financing*. New York: Palgrave Macmillan.
- **Klare, M. T.** (2020). *Blood and Oil: The Dangers and Consequences of America's Growing Dependency on Imported Petroleum*. New York: Metropolitan Books.
- **Malm, A.** (2022). *The Political Economy of Asymmetric Resistance: Iran, Sanctions, and Informal Capitalism*. London: Verso.
- **Stockwell, J.** (2021). *The Financialization of the Military-Industrial Complex: BlackRock, Vanguard, and the New Face of Warfare*. *Journal of International Political Economy*, 34(2), 145-168.
- **Tooze, A.** (2021). *Shutdown: How Covid Shook the World's Economy and the Limits of Sovereign Debt*. New York: Viking.
- **Zuboff, S.** (2019). *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. New York: PublicAffairs.

Prof. Dr. Murat KOÇ / Çağ Üniversitesi Bölgesel Güvenlik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi